Al-Ghazali

Door Rudi Holzhauer

Geen Woede, geen Wijsheid, maar Waarheid

Of hij woedend was? Dat vertelt de geschiedenis nergens. Boos was hij vast wel. En verontwaardigd. Hij vond de filosofen van tegenwoordig arrogant en die hele Griekse filosofie maar onzin. Die filosofen gingen volgens hem voorbij aan wat in de islam echt belangrijk is. Eén grote verwarringstichterij. Eenzijdigheid ten top. Op zijn plek zetten die handel.

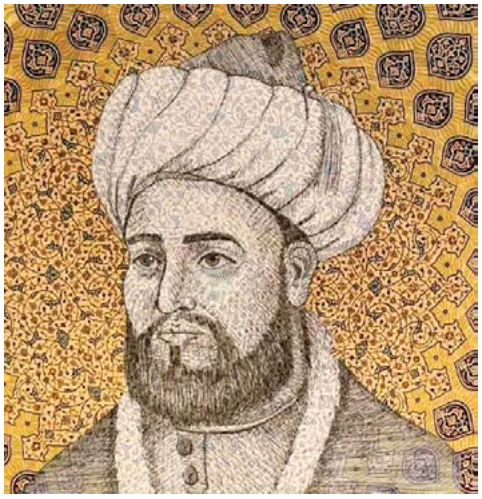

Over wie heb ik het? Ik heb het over al-Ghazali. De bevlogen middeleeuwse denker al-Ghazali (1058-1111) is nog altijd een bron van inspiratie voor miljoenen moslims. Hij wordt gewaardeerd om de manier waarop hij filosofie, theologie en mystiek samenbrengt. Al-Ghazali's filosofie is een fascinerende kennismaking met de islamitische filosofie die ontstond in de bloeiperiode van de islam.

Woedend: op al dat beperkte denken van die filosofen en die wetenschappers. Die het natuurlijk ook niet weten. Er bestaan veel misverstanden over de positie van Al Ghazali. In hun recente vertaling van zijn autobiografie *Verlost van onzin* leggen de schrijvers Gerko Tempelman en Cornelis van Lit dat nog eens netjes uit. In zijn autobiografie doet hij verslag van zijn reis. Op zoek naar de waarheid stelt eerst de theologie hem teleur. Ook de filosofie en wetenschap geven hem niet wat hij zoekt. Uiteindelijk, zo schrijft Ghazali, wordt hij het meest aangetrokken tot de mystiek; het soefisme. Niet als tegenhanger van de ratio, maar als verlengde daarvan.

Wijs: met recht kunnen we van wijsheid spreken. Of misschien is dat niet eens het goede woord. Al-Ghazali verruimt zeker ons westerse, verlichte, cartesiaanse kennisbegrip. Hij formuleert drie manieren om iets te weten te komen, die elk een belangrijke plek hebben: aangenomen kennis, beredeneerde wetenschappelijke kennis en geïnspireerde kennis. Hij spreekt niet van wijsheid maar van waarheid. Filosofen zijn wijsneuzen die ons geen zekere kennis kunnen aanbieden.

Al-Ghazali vindt het belangrijk goed te redeneren, geen denkfouten te maken. Daarin volgt hij Aristoteles. Maar uiteindelijk wordt het hem steeds duidelijker dat de ratio niet de enige manier is om tot de waarheid te komen. Voorbij de rationaliteit is er nóg een domein in het menselijke kennen: dat van onmiddellijke of intuïtieve kennis. Het is een vorm van ervaren zekerheid. En daar gaat het om.

In zijn monumentale boek Knowledge Triumpant werkt Franz Rosenthal dit brede kennisbegrip op een wetenschappelijke manier nog verder uit. Zijn werk is gebaseerd op het brede perspectief van Al-Ghazali bij wijze van islamitische uitgangspositie. Het boek van Rosenthal is een klassieker waar het gaat om het begrip 'Ilm'. Het is buitengewoon boeiend om te zien waarheen dat begrip ons kan brengen; als mens, als individu en als samenleving. 'Omdat kennis tot begrip leidt' ontleen ik aan het Nederlandse FAHM instituut. En begrip hebben we in onze tijden harder nodig dan ooit. Meer nog dan waarheid, wijsheid of kennis.